

I N M E M O R I A M

RYSZARD LIGACZ (1903-1982)

Do licznej grupy germanistów polskich, wywodzących się z ziemi śląskiej, należał także Ryszard Ligacz. Urodził się on 3 IV 1903 r. w Kuźni Raciborskiej jako syn Roberta i Franciszki Hildebrand. Był synem "śląskiego zasobnego chłopa, który społeczny indygenat zdobył wykształceniem; studiował filologię i filozofię na uniwersytetach włoskich (m. in. z dr. Grabelskim), gdzie w Lombardii zetknął się z grupą emigrantów polskich, pielęgnujących Mickiewiczowską tradycję. Pod ich wpływem uświadomił sobie swój polski rodowód i powrócił do Raciborza świadomy swej polskiej narodowości. Był wielce aktywny w latach walki o polskość Śląska, utrzymywał przyjazne kontakty z dr. Rostkiem; bywał u nich w domu Korfanty, ks. Brandysa, Seyda, Prądczyński i wielu wybitnych przywódców narodowego odrodzenia. W latach obecności na Śląsku Międzysocjalistycznej Komisji Rządzącej, ojciec Ligacza był tłumaczem, jako że znakomicie znał język włoski [...]. Za tę zdecydowaną działalność polską władze pruskie udzieliły mu zakazu wykonywania zawodu, to znaczy wykładania w raciborskim gimnazjum[...]"¹.

Ryszard Ligacz wychowywał się w polskiej, patriotycznej rodzinie śląskiej, z własnego doświadczenia poznał stosunki polsko-niemieckie w tym regionie kraju. Było mu to pomocne w przyszłości, kiedy zajął się badaniem kulturalnych powinowactw na Śląsku, a zwłaszcza związkami naukowymi Śląska z Macierzą.

Edukację swą rozpoczął Ryszard Ligacz uczęszczając do gimnazjum staroklasycznego w Raciborsku, mającego w programie łacinę, grekę, francuski, angielski, hebrajski i nadobowiązkowy włoski, które

¹ S. Wilczek, Ryszard Ligacz, "Poglądy" 1979, nr 10, s. II.

ukończył w 1921 r. Jak odnotował sam Ryszard Ligacz, "zamiłowanie i gruntowne studium tych języków zawdzięczam memu ojcu[...]. Moje interesożno znalazło upust w III Powstaniu Śląskim, zaś po amnestii dla powstańców, studiowałem germanistykę, anglistykę, klasykę, filozofię i historię na uniwersytetach we Wrocławiu, Heidelbergu, Göttingen i Krakowie[...]"².

W roku 1933, zdając egzamin państwowy, uzyskał Ryszard Ligacz uprawnienia do nauczania w gimnazjach. W szkolnictwie pracował od roku 1925, początkowo w Łądzie pod Wrześnią, a następnie w Ochozowie i w Katowicach,

Tytuł naukowy doktora filozofii w zakresie filologii germańskiej i klasycznej uzyskał Ligacz na Uniwersytecie Jagiellońskim w roku 1939 na podstawie rozprawy "Aesops Einfluss auf die deutsche Literatur des 16. Jahrhunderts", napisanej pod kierunkiem prof. A. Kleczkowskiego. W ścisłym kontakcie pozostawał także Ryszard Ligacz z niemieckim germanistą prof. P. Merkerem.

Jego rozprawa doktorska, opublikowana nakładem własnym w Berlinie w 1945 r. stoi na pograniczu filologii germańskiej i klasycznej, co jest zgodne z kierunkiem zasadniczego wykształcenia. Jak pisze Ryszard Ligacz w przedmowie do swej pracy, "[...] auf den heutzutage vergessenen, aus der gebildeten Gesellschaft verbannten Apolog, besonders des 16. Jahrhunderts, will ich mein Augenmerk richten und den Einfluß Aesops in dieser Abhandlung trotz des Bewusstseins tiefgreifender Gegensätze zwischen deutscher und der antiken Bildungstradition darstellen. Eine Veruenkung in die Literaturforschung hat die Größe und die schöpferische Kraft der griechischen Fabel als eine große Leistung und als einen bleibenden Maßstab weiterer Dichtung mit klarer Bestimmtheit wieder in das Bewusstsein gehoben.

Der Zweck dieser Abhandlung liegt nicht darin, die Genealogie der deutschen Fabel zu beschreiben und sie bis zu ihren frühesten Ahnen in fernen Orient und Süden zu verfolgen, sondern nur darin, den Einfluß Aesopischer Fabeldichtung mittels verschiedener in den Rhetorenschulen entstandenen Versionen auf die deutsche Literatur

² List doc. dr. hab. R. Ligacza do K. A. Kuczyńskiego z dnia 27 IV 1974.

des 16. Jahrhunderts bei gewissen Schriftstellern und Dichtern festzustellen"³.

Równoległe z pracą naukową pracował Ryszard Ligacz - jak zostało to wspomniane powyżej - w gimnazjach śląskich. Został aresztowany w listopadzie 1939 r., a następnie przewieziony do Dachau, później do Mauthausen-Gusen. Zwolniony został z obozu w listopadzie 1940 r., następnie przedostał się do Krakowa, gdzie po wyzdrowieniu od dnia 1 I 1942 r. aż do wyzwolenia pracował w tajnym nauczaniu, ucząc języka niemieckiego, angielskiego, łaciny i historii. Pozostawał wówczas w stałym kontakcie z prof. prof.: R. Dybonkim, A. Kleczkowskim, S. Hammerem, T. Sinką i in. W tym właśnie okresie powstały jego utwory "Soliloquium", "Refleksje obozowca" oraz wiersze "Castrum doloris".

W latach 1945-1949 Ryszard Ligacz ponownie podejmuje pracę w szkolnictwie średnim Chorzowa i Katowic, w okresie 1948-1953 jest kierownikiem filologii germańskiej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Monografista tej placówki, Andrzej Kołaczkowski, pisze m. in.: "Dr Ligacz jako Ślązak interesował się szczególnie pisarzami śląskimi, zwłaszcza z dawniejszych czasów; im też poświęcał wykłady monograficzne i znaczną część wykładów z historii literatury. Również większość prac magisterskich pisanych pod jego kierunkiem odnosiła się do pisarzy śląskich, zwłaszcza średniowiecznych. Wielką zasługą dra Ligacza było wielokrotne zwiększenie zasobów biblioteki seminaryjnej przez wyszukanie i sprowadzenie znacznej liczby książek, głównie ze zbiorów poniemieckich"⁴.

W roku 1953 Ryszard Ligacz rozpoczął pracę na filologii germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Równoległe był od roku 1953 kierownikiem Studium Języków Obcych przy Wyższej Szkole Ekonomicznej w Katowicach.

Na okres pracy w Uniwersytecie Wrocławskim przypadają lata najintensywniejszej pracy naukowej Ryszarda Ligacza, prowadzi on wykłady i seminaria magisterskie zarówno z zakresu historii literatury niemieckiej, jak i językoznawstwa germańskiego. W Uniwersytecie Wrocławskim pracuje Ryszard Ligacz do 1970 r., w gronie jego kolegów

³ R. L i g a c z, Aesops Einfluss auf die deutsche Literatur des 16. Jahrhunderts, Berlin 1945, s. 9.

⁴ A. K o ł a c z k o w s k i, Dzieje germanistyki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, "Roczniki Humanistyczne" 1968, t. XVI, z. 4, s. 29.

uniwersyteckich widzimy m. in. Jana Pipreka, Zdzisława Żygulskiego, Mieczysława Urbanowicza, Mariana Szyrockiego⁵. Zainteresowania naukowe Ryszarda Ligacza doskonale korespondują z głównym kierunkiem badawczym wrocławskiej placówki, jakim była eksploracja literatury niemieckiego baroku. Dorobek naukowy Ligacza to przede wszystkim rozprawy z zakresu literatury niemieckiej XVI i XVII w., nierzadko o charakterze komparatystycznym, najważniejszą pozycją jest tutaj rozprawa habilitacyjna z roku 1962 "Fremde Einflüsse auf das Kunstdrama der schlesischen Tragiker im 17. Jahrhundert"⁶, a także artykuły, jak "Dramat śląskich eszów literackich XVII wieku", "Powieść barokowa XVII wieku w Niemczech" czy "Prawda historyczna w wierszach Martina Opitza na cześć szlachty polskiej".

Ważne miejsce zajmują w całościście jego dorobku prace dokumentujące więź Śląska z Macierzą. Do pierwszych publikacji z tej tematyki należała książka "Czy jest Śląsk dla Polski", wydrukowana w Chorzowie w 1939 r. w oficynie wydawniczej Sikory, której jednakże cały nakład zniszczyło gestapo⁷. W latach sześćdziesiątych powstały liczne rozprawy z tego zakresu, jak np. "Uczni Śląska Opolskiego na Uniwersytecie Jagiellońskim w XV wieku" czy "Zależność nauki Śląska Opolskiego z Polską". Ryszard Ligacz pragnął, aby prace jego stanowiły dowód, iż "Ślązacy w ogóle, a szczególnie ze Śląska Opolskiego, położyli niepospolite zasługi dla Polski pod względem kulturalnym, państwowym i naukowym. Mimo odłączenia Śląska od Macierzy, mimo silnych niemiecko-czeskich wpływów lud śląski i jego uczeni pozostali z Polską w łączności kulturalnej i politycznej, poświęcając jej swe siły, wiedzę i doświadczenie"⁸.

Przez wiele lat będąc pedagogiem w szkolnictwie średnim i wyższym, Ryszard Ligacz dbał o podwyższenie poziomu nauczania, dał te-

⁵ M. U r b a n o w i c z, Die Germanistik an der Universität zu Wrocław. Anfänge und Entwicklung, "Annales Silesiae" 1972, vol. IV, s. 92. Por. też: Z. Ż y g u l s k i, Filologia germańska w dwudziestolecie 1944-1964, "Kwartalnik Neofilologiczny" 1964, nr 4; s. 363.

⁶ Por. recenzja: K. J u a t, "Schlesien" 1966, nr 2; S. W i l c z e k, "Zaranie Śląskie" 1963, nr 1; R. T a r o t, "Germanistik" 1963, nr 4.

⁷ Resztki luźnych, drukowanych stroniec znajdują się w archiwum domowym Ryszarda Ligacza.

⁸ R. L i g a c z, Uczni Śląska Opolskiego na Uniwersytecie Jagiellońskim w XV wieku, Opole 1964, s. 37.

su wyraz publikując liczne skrypty i podręczniki do nauczania języka niemieckiego i angielskiego, jak i z zakresu gramatyki historycznej języka niemieckiego.

Ryszard Ligacz był jednym ze współtwórców powojennej germanistyki polskiej. Wobec braku wysoko kwalifikowanych germanistów, przez wiele lat będąc zastępcą profesora, kształcił młode kadry i ofiarnie pracował nad rozwojem filologii germańskiej w Polsce.

Odbywało się to niewątpliwie kosztem własnej pracy naukowej, dowodem tego może być m. in. fakt stosunkowo późnej habilitacji, przeprowadzonej dopiero w 1962 r. na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu, na podstawie rozprawy "Obce wpływy na artystyczny dramat barokowy tragiczków śląskich w XVII wieku".

W zakresie badań nad literaturą niemieckiego baroku nie był on z pewnością tak wybitnym uczonym jak profesor Marian Szyrocki, z którym przez wiele lat pracował na Uniwersytecie Wrocławskim. Jego dorobek jest tutaj o wiele skromniejszy, tym niemniej reprezentował on "typ uczonego-erudyty, skupiającego się na perfekcyjnym opracowaniu szczegółu, stosującego w badaniach trudną i żmudną metodę komparatystyczną"⁹.

Ryszard Ligacz był uczonym bardzo skrupulatnym, poświęcającym wiele czasu na kwerendę źródłową, cyzelującym opracowywany tekst. Jak pisał o sobie, "w ciągu dziesiątek lat pracy nie gonilem za przemijającą rozgłosen i sławą, bytem jednodniowej muchy, za tym, co z wiatrem przeminie, nie szukałem adoratorów, reklamy w gazetach. Siatem zdrowe ziarno wiedzy poparte przykładem i czynem, aby wychować powierzoną mi młodzież na dobrych synów ojczyzny w myśl złożonej przysięgi na Krzyż. Jestem jeden z tych, którzy po zdaniu egzaminu państwowego (Staatsexamen) otrzymali przed wojną tytuł profesora. Aby mnie i moje prace zrozumieć, potrzeba wniknąć w moje studia i wpływ na mnie prof. prof. we Wrocławiu: Kühnemanna, Kocha, Siebsa, Dreschera, Krolla, Gercke, Kampersa, Schlückinga; w Göttingen: Ranke, Pohlenza, Reitzensteina, Brandi, Morsbacha, Nelsona; w Heidelbergu: Gundolfa, Neckela, Brandta, Hampe, Rückerta; w Krakowie: Wukadinovića, Sinki, Hammera, Sternbacha, Dyboskiego, Grodeckiego czy Dąbrowskiego"¹⁰.

⁹ W i l o z e k, Ryszard Ligacz...

¹⁰ List doc. dr. hab. R. Ligacza...

W ostatnich latach życia publikował mało, choć w zaciszu domowym w Chorzowie nadal pracował intensywnie. I tak np. kontynuował zaawansowaną rozprawę pt. "Zeitfragen des 17. Jahrhunderts an Hand des schlesischen Kunstdramas gesichtet", jak i czynił wstępne przygotowania do odczytania rękopisu Christiana Recht-Treu z 1667 r., pt. "Untergedruckter und Wiederherfür gegründeter Palmbaum oder Denkwürdige Vermerckungen von der Schwed.- Sächsischen Ankunft Anno 1632 vor Breslau[...]".

Wiele ukończonych prac pozostawało w maszynopisie, jak stwierdzał w liście Ryszard Ligacz, "cieszyłbym się, gdyby kilka moich jeszcze nie wydanych prac mogło być opublikowanych"¹¹.

Na marginesie swoich badań naukowych współpracował Ligacz z tygodnikiem "Przekrój", gdzie zamieszczał w "Poczcie imion" interesujące i rzetelne wyjaśnienia na temat pochodzenia rzadko występujących imion. W tych minirozprawkach onomastycznych poznać było niezwykłą erudycję i rozległy warsztat filologiczny ich autora.

Ryszard Ligacz był członkiem Polskiego Towarzystwa Filologicznego, Castrum Peregrini w Amsterdamie oraz Grillparzer-Gesellschaft w Austrii. Współpracował z Instytutem Śląskim w Opolu.

Był odznaczony Śląskim Krzyżem Powstańczym oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Zmarł w Chorzowie 13 II 1982 r.

Wykaz ważniejszych prac

1. Aesops Einfluss auf die deutsche Literatur des 16. Jahrhunderts, Berlin 1945, s. 87.
2. Dramat śląskich szkół literackich XVII wieku, "Roczniki Humanistyczne" 1950/51, t. 2-3, s. 209-236.
3. Powieść barokowa XVII wieku w Niemczech, "Roczniki Humanistyczne" 1950/51, t. 2-3, s. 197-207.

¹¹ Tamże. Pełny spis prac R. Ligacza, także pozostawionych w maszynopisie, zawiera drukowana bibliografia jego publikacji, wydana ok. 1973 r., z okazji 70-rocznicy urodzin uczonego (b.a.w., b.r.w.). Por. także: I. Ś w i a t ł o w s k a, Publikacje pracowników Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1945-1981, Wrocław 1983, s. 66-67.

4. Pierwiastki klasyczne w dziełach Gerharda Hauptmanna, "Roczniki Humanistyczne" 1950/51, t. 2-3, s. 185-196.
5. Sylwetki uczonych śląskich: Rudolf z Rud, Jan z Kluczborka, "Kwartalnik Opolski" 1955, nr 2, s. 131-147.
6. Richtiges Deutsch. Repetitorium z gramatyki i stylistyki języka niemieckiego, Katowice 1961, s. 104.
7. Fremde Einflüsse auf das Kunstdrama der schlesischen Tragiker im 17. Jahrhundert, Poznań 1962, s. 124.
8. Abriss der historischen Grammatik der deutschen Sprache, Katowice 1964, s. 180.
9. Uczeni Śląska Opolskiego na Uniwersytecie Jagiellońskim w XV wieku, Opole 1964, s. 42.
10. Foreign influences on the baroque tragedy of the Silesian playwrights in 17th century, "Germanica Wratislaviensia" 1964, t. IX, s. 59-84.
11. Johannes von Kreuzburg, der Prager und Krakauer Professor, "Österreichische Osthefte" 1964, nr 3, s. 273-288.
12. Zączność nauki Śląska Opolskiego z Polską, Katowice 1965, s. 18.
13. Martin Opitz, der Hofhistoriograph Wladislaus IV. und sein Verhältnis zu Polen, "Annali di Studi Nordici" 1966, s. 77-103.
14. Prawda historyczna w wierszach M. Opitza na cześć szlachty polskiej, "Kwartalnik Opolski" 1967, nr 1, s. 15-24.
15. Panegyricus Martini Opitzii "Ad Sacram Regiam Maiestatem", "Kwartalnik Opolski" 1968, nr 4, s. 89-99.
16. Die apollinische und faustische Tragik als Ergänzung der deutschen Dramaturgie, "Antaios" 1970, nr 5, s. 457-476.

FLORIAN WITCZUK (1908-1983)

Florian Witczuk urodził się 4 V 1908 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej jako syn Józefa i Apolonii z domu Wędrowicz. Maturę uzyskał w roku 1927, następnie podjął studia na filologii germańskiej Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem profesora Zygmunta Lempickiego¹. Studiował w latach 1927-1931, pracując równolegle zawodowo w prywatnej firmie (lata 1929-1931) w charakterze korespondenta polsko-niemieckiego i pomocnika księgowego. Po odbyciu rocznej

¹ M. C i e ś l a, Dzieje nauki języków obcych w zarysie, Warszawa 1974, s. 257.

służby wojskowej w Szkole Podchorążych Rezerwy Piechoty w Rawie Ruskiej, w latach 1931-1932, kontynuuje studia germanistyczne w roku akademickim 1932/33, otrzymując połowę stypendium naukowego. Magisterium uzyskuje w roku 1936 za pracę pt. "Althochdeutsche sich auf das Literaturwesen beziehende Glossen".

Florian Witczuk w latach 1933-1936 pracował jako nauczyciel języka niemieckiego w Prywatnym Koedukacyjnym Gimnazjum w Wyszkowie nad Bugiem, zaś po uzyskaniu dyplomu nauczyciela szkoły średniej, na podstawie egzaminu państwowego w roku 1936, podejmuje pracę w Prywatnym Gimnazjum Męskim im. B. Prusa w Warszawie, gdzie pracuje aż do wybuchu wojny.

Jak wspomina, "w wojnie obronnej 1939 r. zmobilizowany 25 sierpnia 1939 r. brałem udział w akcji bojowej pod Mławą i w dalszych działaniach bojowych aż do honorowej kapitulacji Warszawy, szczerze jako dowódca plutonu strzeleckiego, ostatnio zaś w obronie Warszawy na odcinku Praga-Południe jako dowódca kompanii strzeleckiej w stopniu podporucznika (nominacja z 1935 r.). Po kapitulacji Warszawy w niewoli niemieckiej w obozach: Nienburg nad Weserą, Spittal nad Drau i Woldenberg aż do dnia 30 I 1945 r. W obozach jenieckich uczestniczyłem w akcji dokształcania i szkolenia nauczycieli szkół podstawowych jako wykładowca i egzaminator oraz członek Rady Naukowej Wyższych Studiów Nauczycielskich, uznanych po wojnie i zweryfikowanych słuchaczom przez Władze Oświatowe PRL jako równoważne ze studiami wyższymi i uprawniające do ich kontynuowania w kraju na podstawie zaliczeń i egzaminów obozowych. W szczególności w obozie woldenberskim [obecnie: Dobiegniewo] wykłady w Instytucie Orientalistyki (będącym zamaskowaną wobec Niemców formą szkoły wyższej uniwersyteckiej pod kierunkiem prof. dra Kazimierza Michałowskiego) wykłady z językoznawstwa porównawczego i technologii pracy umysłowej oraz w woldenberskim Instytucie Pedagogicznym, zorganizowanym przez nauczycieli członków i sympatyków ZNP, wykłady z dydaktyki ogólnej, higieny zawodu nauczycielskiego i technologii pracy umysłowej. Ponadto [prowadziłem] ogólnoobozowe wykłady z zakresu historii i kultury niemieckiej, zakonspirowane przed niemiecką komendanturą obozu. Za ich prowadzenie - konfiskata notatek i książek, wciągnięcie na listę podejrzanych przez Abwehrę i areszt ścisły 14-dniowy w miejscowym areszcie obozowym niemieckim"².

² Autobiografia F. Witczuka, maszynopis, 1974 r.

Florian Witoszuk po powrocie z niewoli niemieckiej zorganizował na polecenie Kuratorium Szkolnego w Toruniu Państwowe Liceum i Gimnazjum w Tucholi, gdzie był jego dyrektorem do końca 1946 r. Następnie powraca do Warszawy, gdzie od dnia 1 I 1947 r. zostaje pracownikiem Uniwersytetu Warszawskiego.

Jakkolwiek filologia germańska na Uniwersytecie Warszawskim była reaktywowana na trwałe dopiero w 1960 r., Florian Witoszuk w latach pięćdziesiątych stworzył "warsztat pracy naukowej i dydaktycznej dla tego kierunku w postaci księgosbioru, przydatnego do dzisiaj oras [prowadził] wykłady zlecone dla studentów"³. Przed rokiem 1960, a więc w czasie krótkiej pracy (1947-1952) dydaktycznej placówki, promował kilkunastu magistrów, m. in. obecnego dyrektora Instytutu Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dr. hab. Jana Czochralskiego.

Pisanie dysertacji doktorskiej rozpoczął Florian Witoszuk jeszcze przed wojną, pod kierunkiem profesora Zygmunta Łespickiego, tytuł doktora uzyskał w roku 1947 na Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie rozprawy "Geschichte des Adjektiva 'wild' im Deutschen", promotorem której był profesor Adam Kleczkowski.

Tytuł naukowy docenta został Florianowi Witoszukowi przyznany 29 V 1959 r. przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną na podstawie dotychczasowego dorobku, głównie prac z zakresu dramatu i teatru niemieckiego XVIII i XIX w. Powołanie na docenta Uniwersytetu Warszawskiego przez ministra szkolnictwa wyższego nastąpiło z dniem 1 VI 1959 r.

Jakkolwiek początkowo specjalizował się Florian Witoszuk raczej na językoznawcę, o czym świadczy tytuł pracy magisterskiej oraz doktorskiej, cały jego dorobek drukowany poświęcony jest wyłącznie literaturze niemieckiej.

Pierwsze poważniejsze prace naukowe przypadają na lata pięćdziesiąte, wtedy to ukazały się interesujące ujęcia syntetyczne z zakresu niemieckiej teatrologii, jak "Dramat i scena niemiecka od XVI do XVIII wieku" (1953) czy "Teatr i dramat niemiecki w XIX wieku" (1957).

W latach sześćdziesiątych, poza nielicznymi artykułami i recenzjami, odnotować można jedynie opracowanie dla "Biblioteki Narodowej".

³ Tamże.

wej" eposu Johanna Wolfganga Goethego "Hermann i Dorota", do którego Witoszuk napisał obszerny wstęp i komentarz.

Z pozycji późniejszych zwraca uwagę recenzja "Wyboru pism" Zygmunta Łempickiego, opublikowana na łamach "Weimarer Beiträge", w której Witoszuk oddaje hołd swemu mistrzowi akademickiemu, samorodowanemu w Oświęcimiu w 1943 r.

Florian Witoszuk brał czynny udział w ministerialnych komisjach programowych ówczesnego Ministerstwa Oświaty dla szkół średnich oraz komisji ocen podręczników szkolnych do nauki języka niemieckiego. Był autorem podręczników do nauki języka niemieckiego dla klasy X i XI, a także lektur szkolnych w języku niemieckim, przy- stosowanych dla uczniów pragnących poszerzyć swoje wiadomości, jak np. wybór z utworów Johanna Wolfganga Goethego "Aus meinem Leben Dichtung und Wahrheit" czy Heinricha Heinego "Auswahl aus seinen Schriften".

Przez ponad dwadzieścia ostatnich lat życia zajmował się Florian Witoszuk problemem kontaktów Johanna Wolfganga Goethego z Polakami, przygotowując obszerną monografię "Goethes polnische Bekanntschaften". Od roku 1961 prowadził drobiazgowo badania archiwalne w Polsce, Niemieckiej Republice Demokratycznej oraz Czechosłowacji. Jednak planowanej monografii nie ukończył, podobnie jak nie doprowadził do sfinalizowania przekładu estetycznych rozpraw Friedricha Schillera, obejmujących w maszynopisie ponad 400 stron druku, a których spolszczeniu także poświęcił wiele trudu i wysiłku.

Owocem jego długoletnich badań nad kontaktami Goethego z Polakami są niestety tylko nieliczne drukowane artykuły, mogą one jednak zaimponować rzetelną analizą, obalającą w konkluzji wiele narosłych w międzyczasie nieporozumień i mitów. Wymienić tutaj warto artykuł "Goethes polnische Bekanntschaften", drukowany na łamach "Weimarer Beiträge" jako referat z konferencji germanistów PRL i NRD odbytej w Warszawie w roku 1969, jak również "Zum Stand der Forschung über Goethes polnische Bekanntschaften", zamieszczony w "Germanistisches Jahrbuch DDR-VRP", roczniku grupującym materiały sympozjum warszawskiego, zorganizowanego z okazji 150 rocznicy śmierci Olimpijczyka w 1982 r. przez Ośrodek Kultury i Informacji Niemieckiej Republiki Demokratycznej.

Zastanawiając się nad kolejami życia i pracy naukowej doc. dr. Floriana Witoszuka, można wyrazić przekonanie, że był on przykładem wzorowego obywatela i sumiennego pracownika nauki. Daje się jednak

zauważyć jakby niepełne zrealizowanie jego dążeń niewątpliwie skutliwych naukowych. Żył on w świadomości, że nie wykorzystał wszystkich szans, jakie ofiarowała mu uczelnia, "jego życie - to nieprzerwana praca bez osiągnięcia celu, jaki sobie stawiał: kierownictwo katedry po prof. Zempickim [...]. Niepowodzenia życiowe odczuwał bardzo boleśnie po przejściu na emeryturę, tak że już nie mógł się zdobyć na opracowanie pracy pt. »Goethes polnische Bekanntschaften«, Tej pracy poświęcił długie lata badań w NRD i Czechosłowacji, ale tylko drobny wybór z tej pracy opublikował[...]⁴.

Florian Witoszek był członkiem Komitetu Neofilologicznego PAN, czynnie uczestniczył w pracach przygotowawczych I Kongresu Nauki Polskiej, gdzie pełnił funkcję zastępcy przewodniczącego w podsekcji Neofilologii Sekcji Nauk Społecznych i Humanistycznych.

Był ofiarnym pracownikiem w Instytucie Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie przed rokiem 1960 - jak wspomiano - przygotowywał bazę dla reaktywowanej następnie placówki, zaś po roku 1960 prowadził zajęcia zarówno z zakresu historii literatury niemieckiej, jak i gramatyki opisowej i historycznej. Wyksztalił sporą grupę dobrze przygotowanych młodych germanistów, był opiekunem prac doktorskich, m. in. Barbary Płaczkowskiej.

Był odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi.

Zmarł w Warszawie 15 IV 1983 r. W dziejach filologii germańskiej Uniwersytetu Warszawskiego zapisał się jako dobry dydaktyk oraz badacz sceny i dramatu niemieckiego, a także kontaktów niemiecko-polskich, głównie spotkań Johanna Wolfganga Goethego z Polakami.

Bibliografia ważniejszych pozycji

1. Materiały pomocnicze do nauczania języka niemieckiego w klasie I, Warszawa 1950 [i wydania następne].
2. Język niemiecki w klasie I, Warszawa 1950 [i wydania następne].
3. Język niemiecki w klasie XI, Warszawa 1951.

⁴ List żony doo. dr. F. Witoszuka do autora artykułu, z dnia 15.08.1983.

4. J. W. G o e t h e, Aus seinen Leben Dichtung und Wahrheit. Wybór tekstów ze wstępem, komentarzem i słownikiem, Warszawa 1951.
5. H. H e i n e, Auswahl aus seinen Schriften. Wybór ze wstępem, komentarzem i słownikiem, Warszawa 1951.
6. Dramat i scena niemiecka od XVI do XVIII wieku, Warszawa 1953.
7. Teatr niemiecki od XVI do XVIII wieku [drugie, powiększone wydanie poprzedniej pozycji], Warszawa 1954.
8. Z nowszych publikacji o Goethem, "Kwartalnik Neofilologiczny" 1954, nr 1-2.
9. Heine jako prozaik, "Kwartalnik Neofilologiczny" 1956, nr 3.
10. Bertold Brecht, "Tygodnik Demokratyczny" 1956, nr 34.
11. Postępowe tradycje kultury niemieckiej, "Tygodnik Demokratyczny" 1956, nr 3.
12. Teatr i dramat niemiecki XIX wieku, os. 1, Warszawa 1957.
13. [rec.] G. S i c h a r d, Das Weimarer Liebhabertheater unter Goethes Leitung, "Kwartalnik Neofilologiczny" 1958, nr 3.
14. [rec.] J. W. G o e t h e, Werke in Auswahl, bearb. von Z. Ż y - g u l s k i, "Kwartalnik Neofilologiczny" 1958, nr 4.
15. Johannes R. Becher, "Języki Obce w Szkole" 1959, nr 1.
16. Lion Feuchtwanger, "Języki Obce w Szkole" 1959, nr 3.
17. Heinrich von Kleist, "Języki Obce w Szkole" 1961, nr 3.
18. J. W. G o e t h e, Hermann i Dorota, przeł. R. K o ł o n i e - o k i, wstępem i objaśnieniami opatrzył P. W i t o s z u k, Warszawa 1965.
19. [rec.] Z. Ł e m p i c k i, Wybór pism, "Kwartalnik Neofilologiczny" 1967, nr 2.
20. [rec.] Z. Ł e m p i c k i, Wybór pism, "Weimarer Beiträge" 1968, nr 5.
21. Goethes polnische Bekanntschaften, "Weimarer Beiträge" 1970, nr 6.
22. Zum Stand der Forschung über Goethes polnische Bekanntschaften, "Germanistisches Jahrbuch DDR-VRP" 1980-1982.

Krzysztof A. Kuczyński

